

УДК 014.3:[050:001.31]:303.643.3(477)"2017"

Ольга Устіннікова,
завідувач відділу наукової підготовки
державних бібліографічних покажчиків
Книжкової палати України

Дослідження тематичної спрямованості публікацій у періодиці України за розділами УДК

У статті наведено результати дослідження бази даних "Літопис журнальних статей" за 2017 рік із застосуванням бібліометричного методу.

Ключові слова: бази даних, бібліографічна інформація, бібліометричний аналіз, дослідження, журнали, збірники.

Мета дослідження: виявлення напрямів розвитку вітчизняної науки і техніки на основі тематичного аналізу публікацій у журналах та періодичних і продовжуваних збірниках.

Метод дослідження: бібліометричний аналіз.

Об'єкт дослідження: база даних "Літопис журнальних статей" за 2017 рік.

Книжкова палата України — єдина в країні установа, на яку законодавством покладено функції державної бібліографічної реєстрації всіх видів видань України і випуску державних бібліографічних покажчиків. Зокрема, покажчик "Літопис журнальних статей", заснований у 1936 році, випускається на основі баз даних державної бібліографії з періодичністю двічі на місяць (24 номери на рік).

У базу даних "Літопис журнальних статей", кількість бібліографічних записів у якій за 2017 рік становить 14 828, відбирають періодичні та продовжувані видання, випущені Національною академією наук України, галузевими національними академіями наук, громадсько-політичні та літературно-художні журнали загальнодержавного значення, видання органів державної влади.

Відбір видань і публікацій із них, складання бібліографічних записів та їхня систематизація здійснюються на підставі чинних національних стандартів, робочих інструкцій і методичних рекомендацій, розроблених Книжковою палатою України [1—6].

Крім публікації в державному бібліографічному покажчику, бази даних "Літопис журнальних статей" є ідеальним інформаційним масивом для бібліометричного аналізу як періодичних і продовжуваних видань, так і публікацій у них, оскільки містить повні бібліографічні описи статей, систематизованих за класами Універсальної десятикової класифікації (УДК) [10—17]. Показники бібліометричного аналізу наведено у діагр. 1—12.

У діагр. 1 подано результати аналізу тематичного розподілу записів на публікації з журналів, періодичних та продовжуваних збірників на основі таблиць УДК. Отримані дані поділено на сектори у відсотках за класами УДК:

0 Загальний відділ — 5,10% загальної кількості.

До цього класу увійшло 756 записів;

1 Філософія. Психологія — 4,95% загальної кількості, або 734 записи;

2 Релігія. Теологія (богослов'я) — 0,57% загальної кількості, або 85 записів;

3 Суспільні науки — 31,23% (друге місце за кількістю публікацій), або 4631 запис;

5 Математика та природничі науки — 13,59% (третє місце за кількістю публікацій), або 2015 записів;

6 Прикладні науки. Медицина. Техніка — 34,17% (найбільша кількість публікацій), 5067 записів;

7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт — 1,80% загальної кількості, або 267 записів;

8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство — 4,48%, або 665 записів;

9 Географія. Біографії. Історія — 4,10% загальної кількості, або 608 записів.

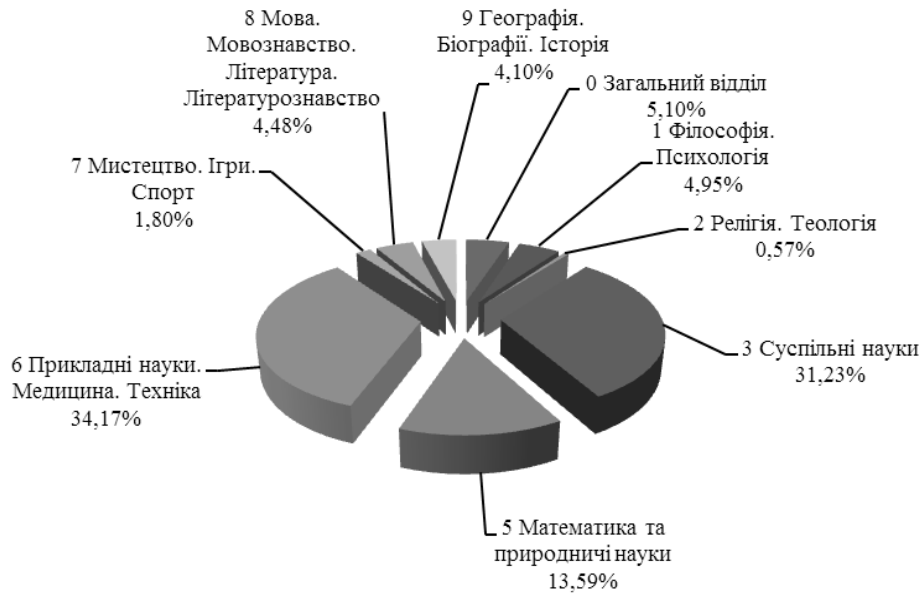
Для деталізації отриманих результатів проведено бібліометричний аналіз бібліографічної інформації про публікації у межах класів УДК. Результати наведено у діагр. 2—12.

До класу 0 Загальний відділ увійшли записи про публікації з питань організації наукової роботи, науково-технічної інформації, писемності, інформаційних технологій, бібліографії та бібліотечної справи, журналістики тощо. Індeksi цього класу використовуються для систематизації статей загального характеру, що не належать до конкретної галузі.

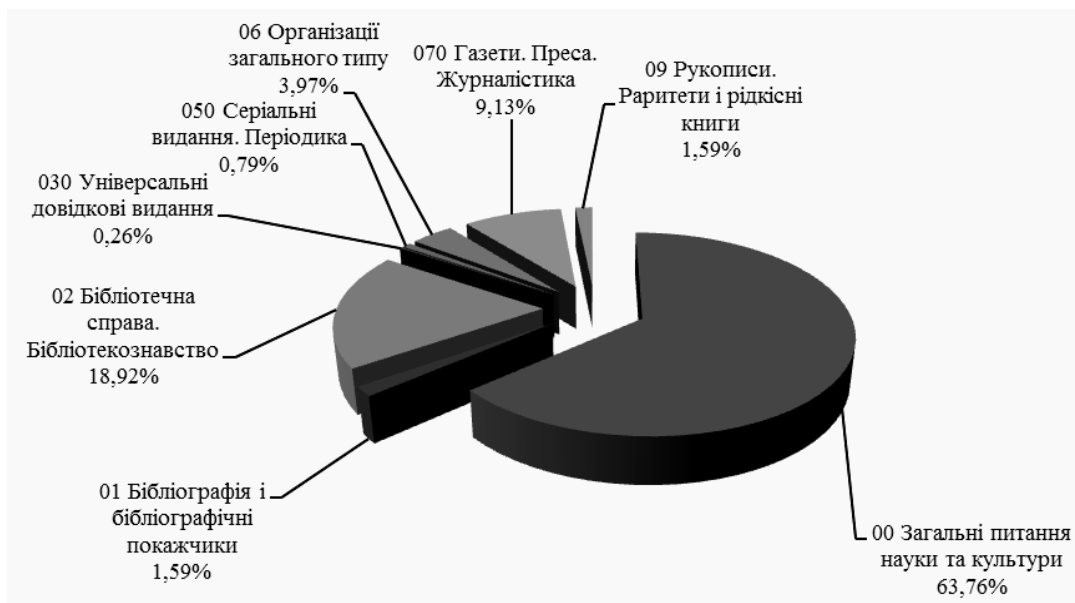
У діагр. 2 наведено результати аналізу тематичного розподілу публікацій за розділами УДК класу 0 Загальний відділ:

00 Загальні питання науки та культури — 63,76% (482 записи);
 01 Бібліографія і бібліографічні покажчики. Каталоги — 1,59% (12 записів);
 02 Бібліотечна справа. Бібліотекознавство — 18,92% (143 записи);
 030 Універсальні довідкові видання — 0,26% (2 записи);

050 Серіальні видання. Періодика — 0,79% (6 записів);
 06 Організації загального типу — 3,97% (30 записів);
 070 Газети. Преса. Журналістика — 9,13% (69 записів);
 09 Рукописи. Раритети і рідкісні книги — 1,59% (12 записів).

Діагр. 1. Тематичний розподіл публікацій за класами УДК

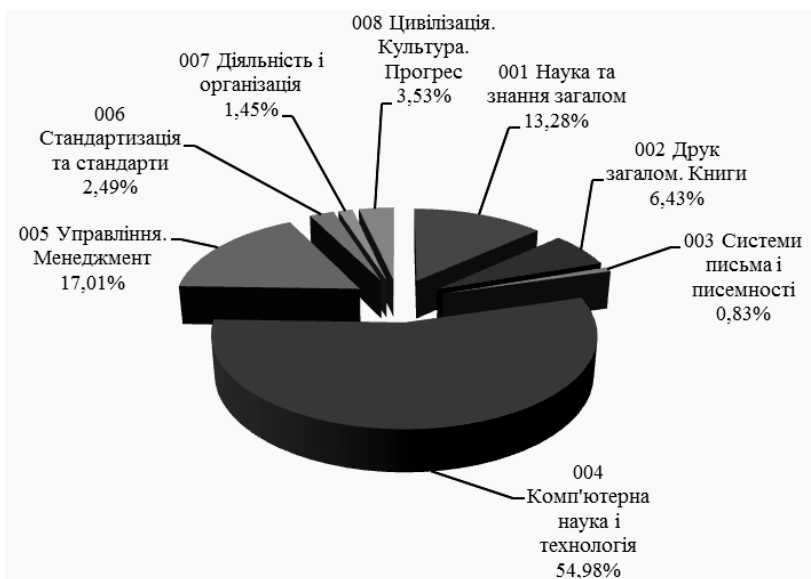

Діагр. 2. Розподіл публікацій за розділами УДК класу 0 Загальний відділ

Для уточнення отриманих даних вважаємо за доцільне додатково проаналізувати публікації, зареєстровані у розділі 00 Загальні питання науки та культури, у якому містяться матеріали з різних галузей знань, тематично не пов'язані між собою. У діагр. 3 наведено результати аналізу тематичного розподілу публікацій розділу 00 Загальні питання науки та культури:

001 Наука та знання загалом — 13,28% (64 записи);
 002 Друк загалом. Книги — 6,43% (31 запис);

003 Системи письма і писемності — 0,83% (4 записи);
 004 Комп'ютерна наука і технологія — 54,98% (265 записів);
 005 Управління. Менеджмент — 17,01% (82 записи);
 006 Стандартизація та стандарти — 2,49% (12 записів);
 007 Діяльність і організація — 1,45% (7 записів);
 008 Цивілізація. Культура. Прогрес — 3,53% (17 записів).

Діагр. 3. Розподіл публікацій за підрозділами УДК розділу 00 Загальні питання науки та культури

До класу 1 *Філософія. Психологія* увійшли публікації з історії філософії, сутності предмета, методів, категорій філософії, філософських систем і концепцій (ідеалізму, матеріалізму, соціалістичних учень, утопічного соціалізму, марксизму). З цього класу записів можна отримати інформацію про статті з питань загальної психології, психології окремих видів діяльності, віку та статі, парапсихології, гіпнотизму, навіювання, психотехніки, а також окультизму.

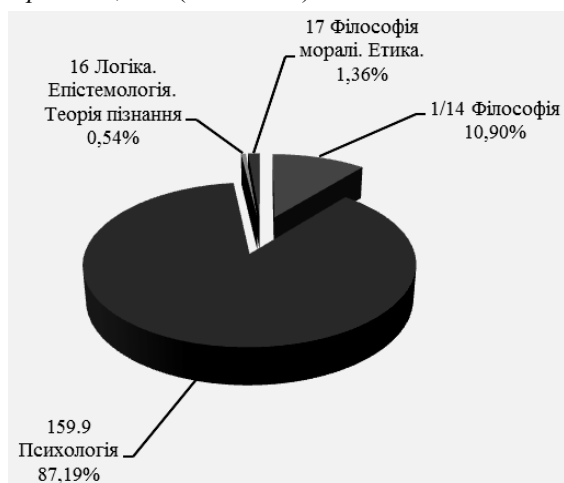
У діагр. 4 наведено результати аналізу тематичного розподілу публікацій за розділами УДК класу 1 *Філософія. Психологія*:

1/14 *Філософія* — 10,90% (80 записів);

159.9 *Психологія* — 87,19% (640 записів);

16 *Логіка. Епістемологія. Теорія пізнання. Методологія та логіка науки* — 0,54% (4 записи);

17 *Філософія моралі. Етика. Практична філософія* — 1,36% (10 записів).

Діагр. 4. Розподіл публікацій за розділами УДК класу 1 *Філософія. Психологія*

До класу 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* вміщено статті з питань теорії, філософії, природи релігії, релігійної практики окремих релігій і релігійних систем від доісторичних до сучасних.

Результати аналізу розподілу публікацій цієї тематики відображено у діагр. 5:

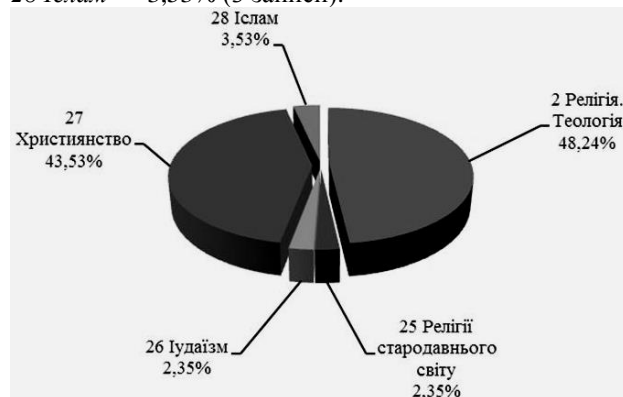
2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* — 48,24% (41 запис);

25 *Релігії стародавнього світу* — 2,35% (2 записи);

26 *Юдаїзм* — 2,35% (2 записи);

27 *Християнство* — 43,53% (37 записів);

28 *Іслам* — 3,53% (3 записи).

Діагр. 5. Розподіл публікацій за розділами УДК класу 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)*

У класі 3 *Суспільні науки* згруповано матеріали щодо теорії та методології суспільних наук, статистики, демографії, соціології, політики, економіки, права, державного адміністративного управління, військової справи, соціальної допомоги та страхування, освіти та етнографії тощо; результати аналізу тематичного розподілу публікацій наведено у діагр. 6.

До цього класу увійшли такі розділи:

30 *Теорії, методологія та методи суспільних наук. Соціографія* — 0,35% (16 записів);

31 *Демографія. Соціологія. Статистика* — 4,64% (215 записів);

32 *Політика* — 5,10% (236 записів);

33 *Економіка. Економічні науки* — 27,94% (1294 записи);

34 *Право. Юриспруденція* — 32,09% (1486 записів);

35 *Державне адміністративне управління. Уряд. Військова справа* — 2,92% (135 записів);

36 *Забезпечення духовних і матеріальних життєвих потреб* — 0,95% (44 записи);

37 *Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля* — 24,29% (1125 записів);

39 *Культурна антропология. Етнографія. Звичаї. Традиції. Спосіб життя. Фольклор* — 1,73% (80 записів).

Клас 5 *Математика та природничі науки* відображає публікації про наукові галузі, об'єктом вивчення яких є природа, для подальшого практичного використання результатів цих досліджень, а також висвітлює питання теоретичного характеру, дослідження загальних законів фізики, хімії, біології тощо.

У діагр. 7 наведено результати аналізу тематичного розподілу публікацій за розділами УДК класу 5 *Математика та природничі науки*:

502/504 *Наука про навколишнє середовище. Енвіронментологія. Екологія* — 4,02% (81 запис);

51 *Математика* — 19,85% (400 записів);

52 *Астрономія. Астрофізика. Космічні дослідження. Геодезія* — 3,52% (71 запис);

53 *Фізика* — 27,99% (564 записи);

54 *Хімія. Кристалографія. Мінералогія* — 13,20% (266 записів);

55 *Геологія. Науки про Землю* — 10,17% (205 записів);

56 *Палеонтологія* — 0,15% (3 записи);

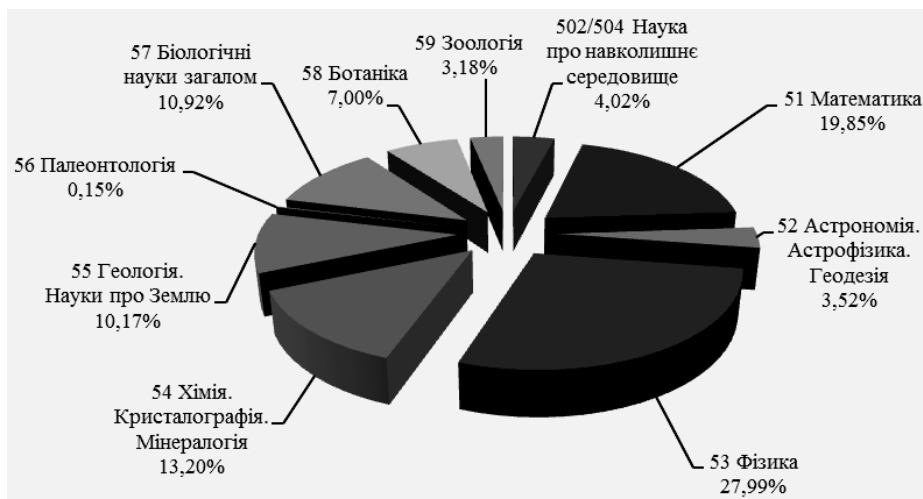
57 *Біологічні науки загалом* — 10,92% (220 записів);

58 *Ботаніка* — 7,00% (141 запис);

59 *Зоологія* — 3,18% (64 записи).

Діагр. 6. Розподіл публікацій за розділами УДК класу 3 Суспільні науки

Діагр. 7. Розподіл публікацій за розділами УДК класу 5 Математика та природничі науки

Публікації з питань технології різних галузей промисловості, виробничих процесів, конструкції обладнання, роботи транспорту і транспортних засобів, сільського господарства, а також щодо практичного використання загальних законів фізики, хімії, біології тощо для отримання необхідних для життя людини матеріалів і продуктів, використання природ-

них багатств тощо відображено у класі 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка*. Результати аналізу тематичного розподілу наведено у діагр. 8:

60 *Біотехнологія* — 0,06% (3 записи);

61 *Медичні науки* — 44,03% (2231 запис);

62 *Машинобудування. Техніка загалом* — 19,60% (993 записи);

63 Сільське господарство. Лісове господарство. Мисливство. Рибне господарство — 21,57% (1093 записи);

64 Домоведення. Домашнє господарство. Комунальне господарство. Служба побуту — 0,36% (18 записів);

65 Організація та управління підприємствами зв'язку, транспорту, торгівлі, поліграфії. Бухгалтерська справа, рахівництво. Зв'язок з громадськістю — 6,69% (339 записів);

66 Хімічна технологія. Хімічна промисловість і споріднені галузі — 4,72% (239 записів);

67/68 Різні галузі промисловості та ремесла. Легка промисловість загалом — 2,74% (139 записів);

69 Будівельна промисловість. Будівельні матеріали. Будівельно-монтажні роботи — 0,24% (12 записів).

У класі 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт згруповано публікації з архітектури, проектування споруд у поєднанні їхнього

внутрішнього вмісту та призначення з мистецтвом зовнішнього оформлення, образотворчого мистецтва, музики, спорту тощо. У діагр. 9 наведено результати аналізу їхнього тематичного розподілу:

7.01/.09 Теорія та філософія мистецтва — 7,87% (21 запис);

71 Планування у межах адміністративно-територіальних одиниць. Планування у міській та сільській місцевостях. Ландшафти, парки. Сади — 10,49% (28 записів);

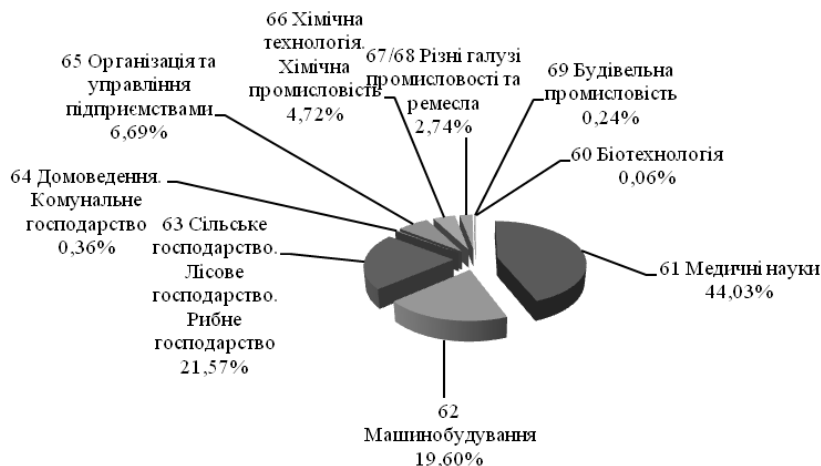
72 Архітектура — 16,10% (43 записи);

73/76 Образотворче мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво — 36,70% (98 записів);

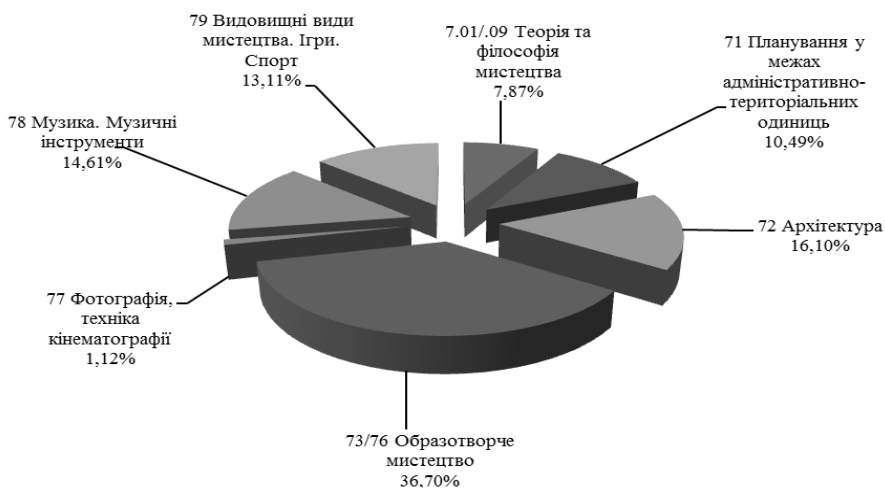
77 Фотографія, техніка кінематографії та подібні процеси — 1,12% (3 записи);

78 Музика. Музичні інструменти — 14,61% (39 записів);

79 Видовищні види мистецтва. Розваги. Ігри. Спорт — 13,11% (35 записів).

Діагр. 8. Розподіл публікацій за розділами УДК класу 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка

Діагр. 9. Розподіл публікацій за розділами УДК класу 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт.

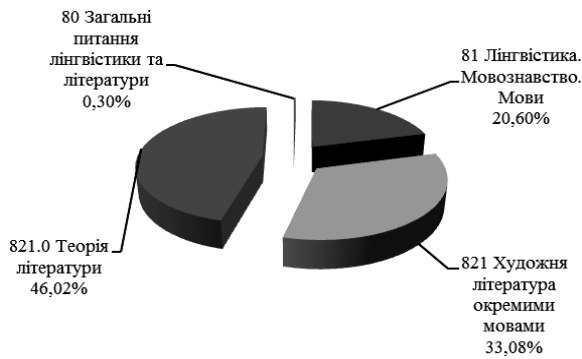
У діагр. 10 наведено результати аналізу тематичного розподілу публікацій за розділами УДК класу 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство:

80 Загальні питання лінгвістики та літератури. Філологія — 0,30% (2 записи);

81 Лінгвістика. Мовознавство. Мови — 20,60% (182 записи);

821 Художня література окремими мовами — 33,08% (220 записів);

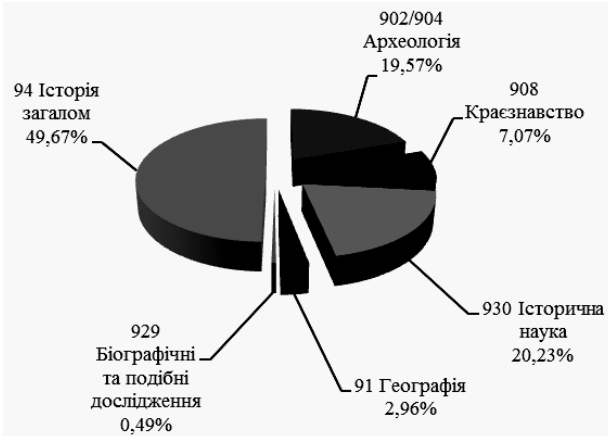
821.0 Теорія літератури — 46,02% (306 записів).

Діагр.10. Розподіл публікацій за підрозділами УДК класу 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство

У класі 9 *Географія. Біографії. Історія* подано опис матеріалів з питань археології, географічних, історичних наук тощо. Результати аналізу тематичного розподілу публікацій відображено у діагр. 11:

- 902/904 *Археологія. Передісторія. Археологічні пам'ятки* — 19,57% (119 записів);
- 908 *Красзнавство* — 7,07% (43 записи);
- 91 *Географія. Географічні дослідження Землі та окремих країн* — 2,96% (18 записів);
- 929 *Біографічні та подібні дослідження* — 0,49% (3 записи);
- 930 *Історична наука. Історіографія. Допоміжні історичні дисципліни* — 20,23% (123 записи);
- 94 *Історія загалом* — 49,67% (302 записи).

Діагр. 11. Розподіл публікацій за підрозділами УДК класу 9 *Географія. Біографії. Історія*

Комплексний аналіз публікацій дає можливість визначити основні напрями наукових досліджень: найбільшою кількістю видань представлено клас 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* — 5067 записів, найменше документів зафіксовано у класі 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* — 85 записів. Найбільшу кількість матеріалів класу 0 *Загальний відділ* присвячено загальним питанням науки та культури — 482 записи, що становить 63,76% загальної кількості публікацій, зареєстрованих у цьому класі, найменшим числом представлено розділ 030 *Універсальні довідкові видання* — 2 записи, або 0,26%.

У класі 1 *Філософія. Психологія* найбільшим розділом є 159.9 *Психологія* — 87,19% (640 записів), найменшим — 16 *Логіка. Епістемологія. Теорія пізнання. Методологія та логіка науки* — 0,54% (4 записи).

У класі 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* найбільша кількість записів представлена публікаціями з загальних питань релігії і теології — 41 запис, або 48,24%. Кількість публікацій про різні релігійні течії — 44 записи.

Друге місце за кількістю публікацій у періодичних і продовжуваних виданнях посідає клас 3 *Суспільні науки*, матеріали якого розподілено так: найбільшу кількість публікацій представлено у розділі 34 *Право. Юриспруденція* — 32,09% (1486 записів), найменшу — 16 записів, або 0,35%, — зафіксовано у розділі 30 *Теорії, методологія та методи суспільних наук*.

Кількість записів класу 5 *Математика та природничі науки* демонструє пріоритет публікацій з фізики (розділ 53) — 27,99% (564 записи), найменше публікацій зареєстровано у розділі 56 *Палеонтологія* — 3 записи, що становить 0,15% загальної кількості записів класу.

Аналіз найбільшого за кількістю записів класу 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* свідчить, що пріоритетом наукових досліджень є медичні науки. Розділ 61 *Медичні науки* представлено більшістю публікацій — 44,03% (2231 запис), найменше записів зареєстровано у розділі 60 *Біотехнологія* — лише 3, що становить 0,06%.

У класі 7 *Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт* найбільшу кількість публікацій зафіксовано у розділі 73/76 *Образотворче мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво* — 36,70% (98 записів), найменшу — у розділі 77 *Фотографія, техніка кінематографії та подібні процеси* — 1,12% (3 записи).

Клас 8 *Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство* представлено чотирма розділами, найбільший з яких 821.0 *Теорія літератури* — 306 записів, або 46,02% загальної кількості записів у класі.

Аналіз класу 9 *Географія. Біографії. Історія* продемонстрував, що пріоритетними є публікації результатів наукових досліджень розділу 94 *Історія загалом* — 49,67% (302 записи), найменшою кількістю видань представлено розділ 929 *Біографічні та подібні дослідження* — 0,49% (3 записи).

Для виявлення пріоритетних напрямів наукових досліджень в Україні проведено порівняльний аналіз кількості публікацій за розділами УДК; дані наведено у діагр. 12.

Зокрема, найбільшу кількість публікацій зафіксовано у розділі 61 *Медичні науки* — 2231 запис, або 15,05%. Друге місце посідає розділ 34 *Право. Юриспруденція* з 1486 публікаціями, що становить 10,02%. Наступним за кількістю записів є розділ 33 *Економіка. Економічні науки* — 1294 записи, або 8,73%. Проблема освіти та виховання у розділі 37 *Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля* присвячено 1125 публікацій, або 7,59%. На четвертому місці — розділ 63 *Сільське господарство. Лісове господарство* — 1093 записи, або 7,37%. Розділ 62 *Машинобудування* — 993 записи, або 6,70%. У "Літописі журнальних статей" за 2017 рік ці шість розділів становлять понад половину всіх записів — 9217, інші розділи загалом налічують 6606 записів, або 44,55%.

Діагр. 12. Розподіл публікацій за розділами УДК

Результати порівняльного аналізу кількості публікацій за розділами УДК у базі даних "Літопис журнальних статей" за 2017 рік уможливають висновки: пріоритетними напрямками досліджень в Україні є суспільствознавство, а саме: юриспруденція, економіка, освіта, що разом становить 26,34% загальної кількості публікацій. На другому місці медичні науки — 15,05%. Серед природничих наук найбільшу кількість публікацій присвячено сільському господарству — 7,37%. Лідером серед публікацій у галузі технічних знань є машинобудування — 6,70% загальної кількості записів у базі даних.

Список використаної літератури

1. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять : ДСТУ 3017:2015. — [На заміну ДСТУ 3017—95 ; чинний від 2016—07—01]. — Київ : УкрНДНЦ, 2016. — IV, 38 с.
2. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках : ДСТУ 7152:2010. — Чинний від 01.10.2010. — Вперше [зі скасуванням ГОСТ 7.5-88 ; чинний від 01.10.2010]. — Київ : Держспоживстандарт України, 2010. — 18 с. — (Інформація та документація).
3. Визначення індексів УДК для наукових документів : метод. рек. / [уклад.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Вид. 2-ге, без змін. — Київ : Кн. палата України, 2017. — 31 с.
4. Використання Універсальної десяткової класифікації при формуванні структури бібліографічних показників : інструкція / [уклад.: О. М. Устіннікова, О. В. Ключніченко] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ : Кн. палата України, 2017. — 51 с.
5. Добір журналів, періодичних (продовжуваних) збірників та матеріалів з них для відображення в ДБП України "Літопис журнальних статей" : інструкція / Кн. палата України ; відп. викон. О. В. Виноградова. — Київ, 2002. — [10] арк.
6. Індексвання документів. Загальні вимоги до систематизації та предметизації : ДСТУ ГОСТ 7.59:2003 (ГОСТ 7.59-2003 (ИСО 5963-85), ІДТ). — [Чинний від 2004—07—01]. — Київ, 2004. — [12] с. окр. паг. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
7. Підготовка та редагування бібліографічних посібників у виданнях : метод. рек. / [уклад.: П. М. Сенько, О. М. Устіннікова] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ : Кн. палата України, 2016. — 66, [1] с.
8. Про обов'язковий примірник документів : закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV // Урядовий кур'єр. — 1999. — 13 трав.
9. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки : закон України від 11 липня 2001 р. № 2623-III // Офіційний вісник України. — 2001. — № 31. — С. 54.
10. Універсальна десяткова класифікація (УДК) : метод. рішення для понять з відсутніми прямими індексами / [уклад. М. Й. Ахвердова та ін. наук. ред. М. І. Сенченко] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., без змін. — Київ : Кн. палата України, 2013. — 19 с.
11. Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Релігія. Суспільні науки / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 383 с.
12. Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 5 Математика та природничі науки. 60 Біо-технологія. 61 Медичні науки / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 419 с.
13. Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 62 Машинобудування. Техніка в цілому / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 303 с.
14. Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 63/65 Сільське, лісове, рибне та мисливське господарство. Комунально-побутове господарство. Організація виробництва, торгівлі, транспорту, зв'язку, поліграфії. Бухгалтерія. Реклама / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2011. — 151 с.
15. Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 66/69 Хімічна технологія. Хімічна промисловість. Різні галузі промисловості та ремесла.

- Будівельна промисловість / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2012. — 263 с.
16. *Універсальна* десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 7/9 Мистецтво. Ігри. Спорт. Мовознавство. Художня література. Літературознавство. Географія. Історія / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2011. — 147 с.
17. *Універсальна* десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування (ГОСТ 7.90—2007, MOD) : ДСТУ 6096:2009. — [Чинний від 2009—07—01]. — Київ : Держспоживстандарт України, 2009. —

III, III, 21, [1] с. : табл. ; 29 см. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).

В статье приведены результаты исследования базы данных "Летопись журнальных статей" за 2017 год с применением библиометрического метода анализа.

Results of researching of database "Journal article chronicle" (2017) with help bibliometrical method are described in the article.

Надійшла до редакції 17 квітня 2018 року